

פרק ד. בענין התלמידים בעלי הכשרונות שזה מתנה משמים שיכולים על ידי זה להגיע להישגים גבוהים מאוד ושחובה על המלמדים להשתדל מאוד בהצלחתם ובענין תלמידים שעברו עליהם כל מיני הפרעות ונסיונות קשים שלפעמים זה דוקא בגלל הדרגה הגבוהה של נשמתם ושהם יכולים להגיע לדרגות עצומות

המשנה

ענף א.

א. הנה נתבאר לעיל בפרק הקודם שכל תלמיד אף אם יש לו כשרון חלש יכול להגיע להישגים גבוהים בלימוד התורה ובעבודת השם עיי"ש באריכות אמנם צריך לדעת שאותם אלה שיש להם כשרונות חזקים אם הם יתאמצו הם יכולים להגיע להישגים פלאיים מאוד והעיד לי אדם נאמן מוכשר מאוד שבצעירותו אמר לו הקהלות יעקב דע העיקר תלוי בעמל אבל מי שמוכשר ובנוסף לזה הוא גם עמל הוא זוכה להיות גאון עולם וכן יודע אני בבירור גמור מהגרש"ז אויערבאך שמצד אחד מאוד היה טורח לקדם בלימוד גם את אלו שאינם מוכשרים כל כך ונקט שיכולים להגיע להישגים גבוהים בלימוד והצטער כשראה שיש מלמדים שמזניחים את האינם מוכשרים מלהשקיע בהם ובערך בשנת תשל"ח נזדמן לי לשמוע מהגרש"ז כשדיבר עם ת"ח חשוב על ת"ח אחר שהצליח הרבה באותו זמן וסיפר הגרש"ז שבצעירותו היה חלש מאוד בכשרונותיו והגרש"ז התמסר אליו ולא היה יכול בזמנו להעלות על דעתו שכל כך יצליח עכ"ד וכיום בשנת תשע"ד נחשב אותו תלמיד חכם מראשי חכמי הדור אך מצד שני כשהיה רואה הגרש"ז תלמיד מופלג בכשרון נדיר מאוד היה משקיע בו כוחות עצומים מאוד מפני שהבין שיכול להגיע תלמיד זה להישגים גבוהים ועצומים מאוד בתורה ובעיני הסובבים את הגרש"ז פעמים היה נראה ממש דבר גוזמא כל כך הרבה כוחות ומאמץ שהיה משקיע להצליח להביא את אותם מוכשרים נדירים אל הדרגה שיכולים להגיע אליה [כמו שסיפר לי ת"ח מהקרובים ביותר אל הגרש"ז את פליאתם העצומה עד כדי שהעירו לו על זה בלשון עזה ביותר אך לא התייחס כלל הגרש"ז להערותם והיה יחסו אליהם בזה כאל אנשים שאינם מבינים מה שהם מדברים]

ב. ולצערנו הרבה מאוד ממלמדי התלמידים מזלזלים מאוד בענין זה וטורחים להכניס בליבות התלמידים ששום דבר לא תלוי בכשרון ורק תלוי ביגיעה ויש שיותר מזה שמנסים להכניס בדעתם כאילו הכשרון זה חסרון ושיותר הצלחה יש לאותם שאינם מוכשרים במיוחד מפני שהם יותר יגיעים וכו' וכו' ומה שחלק מאותם מלמדים טוענים שבמציאות הם רואים רבים מהמוכשרים שלא מצליחים מי שיודע את המציאות ברוב המקרים זה עצמו הסיבה מפני שמלמדיהם לא השכילו ליתן להם הדרכה להצלחה נדירה לפי יכולת כשרונותיהם [ויש מאותם מלמדים שמביאים ראיה לדבריהם מרש"י במסכת ברכות דף ל"א ע"ב אך אין זה שייך כלל ועיקר לנידון זה ואכמ"ל ועיין בהגהות היעב"ץ לברכות]

ג. וצריך לדעת ששיטה זו ודרך זו שחדרה לצערנו מאוד בזמן האחרון בהרבה מאוד ממקומות החינוך התורניים היא ממש עקירת התורה והיפך הדרך המסורה לנו מרבנותינו מדורי דורות וגורמים בזה להחליש את כוח המסירות נפש לתורה אצל בעלי הכשרון

ד. ומי שבקי בתולדות של גדולי ישראל יודע שאף שודאי היה הרבה מגדולי ישראל המפורסמים שבצעירותם היו בעלי כשרון חלש מאוד אבל רוב המיוחדים שבגדולי ישראל היו בצעירותם מופלגים בכשרון

ה. ובספר תולדות יעקב תולדות חייו של הקהלות יעקב בעמוד צ"ג כתוב וז"ל רבינו ראה בספר אחד שכתב כי מרן החזון איש זכה בכל מה שזכה על ידי התפילה אף שהיה בינוני בבחרותו רבינו מתח קו מתחת המילים האחרונות וכתב בצדו שקר ולשה"ר עכ"ל וכן בספר ארחות רבינו בכרך ג' עמוד קכ"ג כתוב וז"ל בספר בנין עולם ממחבר

השאר הפחות מוכשרים להישגים גבוהים יהיה לו על זה הרבה צער בעולם הבא

ב. ועוד כתב שם שבמתן תורה במעמד הר סיני היו נשמות ישראל של כל הדורות וכל נשמה קיבלה את חלקה בתורה וכשמגיע זמנו לבוא לעולם בא לעולם ואז מוציא מהכת אל הפועל את לימודו שקיבלה נשמתו במעמד הר סיני וכתב שם שבעלי הכשרון שהם נשמות יותר גבוהות כנ"ל קבלו במעמד הר סיני חלק יותר גדול בתורה עכ"ל ועיין שם עוד כל דבריו [עיקר הדבר שכל אדם מישראל קיבל את חלקו בתורה במעמד הר סיני מבואר גם בלשון המהרש"ו בשער רוח הקודש בדף ד' ע"ב ומועתק לשונו לעיל בספר זה בחוברת ראשונה בפרק כ' ענף ז' סעיף ו' במוסגר אך התפץ חיים הוסיף בזה עוד דברים הכתובים כאן בסעיף זה לעיל]

ג. והנה על פי דבריו הנ"ל שאם ילמד המוכשר רק כפי הלימוד של השאר ולא לפי היכולת העצומה של כשרונו יהיה לו על זה הרבה צער בעולם הבא פשוט לפי זה שגם הרב אם היה בידו להביא את התלמיד המוכשר להישגים גבוהים מן השאר מכח כשרונותיו וזלזל הרב בזה מפני שאינו רואה ערך חשוב בכשרונות והביא את התלמיד אמנם לדרגה גבוהה וטובה אך רק כפי הדרגה של השאר ולא כפי יכולתו העצומה הפרטית עתיד להתחסר הרבה מאוד ממתן שכרו של הרב בעולם הבא ומי יודע אם לא יותר מזה שעתידי להיתבע על זה בתביעה קשה בעולם הבא

ד. ולכן דבר זה מחובתם של מלמדי הילדים והבחורים לשים לב לכשרונו המיוחד של כל תלמיד מאלו המוכשרים ולראות שהוא ינצל את זה ויגיע להישגים גבוהים במיוחד ואם חס וחלילה יזניחו דבר זה הרי ההפסד הוא באשמתם וצריך לדעת שלפעמים זה הפסד לא רק לעצמו אלא גם לרבים שיכל להיות מופלג בתורה המלמד לרבים והם גרמו להפסיד זה

ה. ואותם מלמדים שמשננים לילדים בעלי הכשרון שאין שום מעלה בכשרונותיהם ושדרכה זה חסרון צריכים לדעת שדבר זה הוא עוון גדול ועצום

בירושלים כתוב שמרן החזון איש זצוק"ל היה בינוני רק נתעלה על ידי עבודת השם ביגיעה ועמלתו הנפלאה בתורה הקדושה וכתב מו"ר זצוק"ל [הכוונה בזה היא לקהלות יעקב] על זה בגליון הספר שם בזה"ל זה שקר ולשון הרע עכ"ל והנה מלבד שיש ללמוד מדברים אלו את המציאות שהחזון איש היה מוכשר מאוד וגאון עצום כבר מקטנותו ובטבעו עוד יש ללמוד מזה שהקהלות יעקב ראה בזה מעלה גדולה עד כדי שאם אחד כתב שלא כמעלה זו ראה צורך למחות על זה ולטרוח להעלות על גבי ספר את דבריו החריפים הנזכרים לעיל בכת"ק [והנה בזכרוני שהספר הנ"ל בנין עולם נכתב בעילום שם המחבר ושמעתי בערך בשנת תשע"ב מהג"ר ישראל כהן שליט"א שהמחבר הוא להבחל"ח הג"ר דוד אברהמי ז"ל שאחר כך נפטר בקיץ שנת תשע"ד ואמר שסיפר לו המחבר שבמהדורה ראשונה היה כתוב כהנ"ל בתחילת הסעיף וכתב זה על פי דברים שסיפר איזה תלמיד חכם שהיה בערך בן גילו של החזון איש וטען שהכירו ועל פי זה כתב הדברים במהדורה הראשונה ועל זה היו דברי הקהלות יעקב הנ"ל ונודע למחבר הספר מזה ולכן במהדורה הבאה השמיט את סיפור זה מהספר עכ"ל] וכפי ששמעתי פעם גם הקהלות יעקב היה מוכשר מאוד מגיל מאוד צעיר ובטבעו באופן פלאי ואכמ"ל וגם מגיל מאוד צעיר היה לו מסירות נפש עצומה לתורה כמו שמתואר חלק מזה בספר תולדות יעקב עמוד כ' שעוד לפני שהגיע לגיל עשר כבר קיבל עליו הקהלות יעקב שקידת התורה ולא לאבד רגע לבטלה עיי"ש

ו. ויש עוד דברים חריפים מאוד המסייעים את האמור כאן בפרק זה על המעלה העצומה של כשרון חזק שמכמה וכמה טעמים אי אפשר להעלותם על הכתב

ענף ב.

א. ודבר נורא כתוב בזה בחפץ חיים בספרו שם עולם חלק ב' פרק ו' והוא שבעל הכשרון היותר גדול ענינו הוא שיש לו נשמה יותר גבוהה ומחובתו בעולם הזה להגיע להישגים יותר גבוהים בעבודת השם יתברך ואם יגיע רק להישגים שנחשבים אצל

סיעתא דשמיא גדולה לדעת לפלס הדברים בשיעור הראוי

ד. ובגמרא במסכת בכורות בדף ח' ע"ב יש שם סוגיא ארוכה של אגדות של סבי דבי אתונא שעסקו בשאלות ותשובות עם רבי יהושע בן חנניה וכתוב בביאור הגר"א לזוהר וביאור הגר"א לספר משלי שבאגדות של הש"ס יש סודות התורה רבים מאוד ואף שכל התלמוד כולו מסודר על פי סודות התורה כמו שכתוב בזוהר בפרשת פנחס ברעיא מהימנא בדף רמ"ד מכל מקום באגדות הש"ס יש ביותר סודות [ועיין בזה בספר דברי יעקב לאגדות הש"ס בתחילת כרך א' ואכמ"ל]

ה. וכתוב בגמרא שם שסבי דבי אתונא [הם היו באותו דור ראשי חכמי אומות העולם] שאלו את רבי יהושע בן חנניה ההוא גברא דאזיל ובעי איתתא ולא יהבו ליה [פירוש אדם שהלך למקום לבקש אשה ולא נתנו לו מפני שנראה להם שהם חשובים יותר ממנו והוא פשוט מידי בשבילם]

ו. מאי חזי ליה דאזיל היכא דמדלו מיניה [פירוש מה ההגיון שהוא הולך למקום שיותר חשובים מהם לבקש מהם שיתנו לו אשה והרי ראוי לו לעשות קל וחומר שאם במקום הראשון לא נתנו לו מקל וחומר במקום היותר חשוב שלא יתנו לו]

ז. וכדי להשיב להם רבי יהושע בן חנניה שקיל סיכתא דצה לתתאי לא עאל לעילאי עאל [פירוש שהוא הביא סיכה ונעץ אותה בכותל במקום שאין בו חור וכמובן שהיא לא נכנסה מפני שאין שם חור ואחר כך העלה את הסיכה למקום יותר גבוה ששם יש חור ונעצה שם והיא נכנסה מפני שיש שם חור]

ח. אמר [רבי יהושע בן חנניה] האי נמי מיתרמי בת מזליה ע"כ [פירוש שאמר להם רבי יהושע בן חנניה לסבי דבי אתונא שהסיכה הגורמת שבמקום הפחות חשוב לא נתנו לו ובמקום היותר חשוב נתנו לו הוא מפני שאותה אישה שהיא באמת בת מזלו גרה במקום היותר חשוב והקובע האמיתי מי תגיע אליו הוא מי היא זו שהיא בת מזלו וזה קובע יותר מדברים אחרים והענין של חשיבות המקומות הוא צדדי לעומת זה ולגבי שאלת הקל וחומר שהם שאלו אותו התשובה באחד משני האופנים או

מאוד מאוד וגורמים להחליש את רצון הילד ללמוד ואם מכוחם נגרם הדבר הרי יש להם בזה אשמה עצומה והרבה פעמים הם עושים את זה בשגגה מפני שהרבה פעמים אם המלמד עצמו אינו מוכשר או עכ"פ אינו גאון אין כל כך בכוחו להבין את גודל החשיבות והמעלה של הכשרונות והגאונות ולכן באמת מאמין שאין בזה שום ענין חשוב אבל באמת חובה עליו לבטל דעתו והבנתו השגויה הזו בפני דעתם של גדולי הדורות כמובא חלק מהדברים לעיל בסעיפים קודמים ועוד דברים רבים מהם שלא הובאו בזה ולחנך את התלמיד באופן שיגיע באמת ליכולתו האמיתית

ו. ומה שנדפס בכמה מקומות התבטאויות בשם גדולי ישראל בנוסח שונה מהנ"ל הכוונה הוא שיש לענין כמה צדדים והיינו כנאמר לעיל שגם מי שאינו מוכשר יכול על ידי עמל לזכות להצלחה עצומה בתורה וגם המוכשר מוכרח גם לעמול בתורה אבל לא שחס וחלילה כוונתם כהשיבוש של מקצת מהמלמדים הנ"ל ואמנם פעמים שצריך הדבר זהירות ביחס אל המוכשרים לראות מאוד שלא יפגעו מזה אלו שפחות מוכשרים שודאי צריך ליזהר מאוד בכבודם אבל לא מפני זה יהיה הדרך להוליד לאיבוד את כשרונם של המוכשרים

ענף ג.

א. וביותר צריך לדעת שבחלק מהמקרים אצל המוכשרים ביותר המצב הוא שאם ינסו שיעצו להישגים כמו הרגילים ולא לפי כוחם אינם יכולים להחזיק מעמד בזה ועלולים חס וחלילה להיות עוד פחות מהאחרים ולפעמים אף להתדרדר

ב. ורק כשהם מנסים להגיע לדרגות גבוהות כפי כוחם בזה הם מחזיקים מעמד ולא רק שמחזיקים מעמד אלא עולים במעלות התורה באופן נפלא

ג. וכל מי שיש לו נסיון רב בחינוך יכול לראות את זה ולכן חובה מאוד מרובה להשתדל מאוד שכן יגיע המוכשרים במיוחד להישגים גבוהים במיוחד אמנם כמובן שצריך זהירות גם לצד שני שלא להביאם לנסות דברים שהרבה למעלה מכוחם באופן שישברו חס וחלילה מזה ועל הכל צריך

לעלייתם בתורה פעמים מפני תכונות של שובבות או עצלות שבהם ופעמים מכל מיני סיבות אחרות ולפעמים ממש כדברי הקהלות יעקב דלקמן שמסתערים עליהם יותר ויותר הפרעות בצורות שונות

ב. אבל צריך לדעת שכל זה הוא מכלל מה שאמרו חכמים בגמרא במסכת סוכה דף נ"ב ע"א כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו שכמה שהכח בנשמה של האדם הוא יותר גדול עלול להיות שכוחות הרע משקיעים יותר כוחות לעצור את עלייתו מפני שאם יעלה יהא כוחו עצום ורב לעבודת השם יתברך לעצמו ולאחרים וכבר מבואר הדבר במכתב מהחזון איש הנדפס בספר קובץ אגרות חזון איש חלק א' סימן ע"ה [וכתב שם בתוך דבריו וז"ל אבל דוקא אלו עתידים לגדלות משמחת] ובספר קריינא דאיגרתא מהקהלות יעקב באגרת ה' [במהדורה החדשה] והוא מכתב לבחור כתב וז"ל כמו שאחז"ל כל הגדול מחברו יצרו גדול כמו כן כל הראוי להיות יותר גדול ועצום בתורה מסתערים עליו יותר ויותר הפרעות בצורת שונות וכשמתחזק להחזיק בעץ החיים סוף סוף היסורים חולפים והנה מתוך תוקף היסורים שלך מוכח שאתה ראוי להיות גדול מאוד בתורה ויראת שמים השם יתברך יהא בעזרך להתחזק להינצל מכל צרה וצוקה והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאוד עכ"ל [ומבואר מהלשון הנ"ל שמתוך המצבים הקשים שעבר אותו הבחור מזה למד הקהלות יעקב שהוא ראוי להיות גדול מאוד בתורה ויראת שמים על פי דברי הגמרא בסוכה דף נ"ב הנ"ל]

ג. ולכן צריכים המלמדים לשים לב הרבה לראות איך לעזור לתלמידים להתגבר על נסיונות אלו

ד. והיו כמה מעשים בענינים אלו אצל כמה מגדולי ישראל שבצעירותם היו מוכשרים מאוד ועברו נסיונות מאוד קשים מסוגים שונים ורבותיהם שהיו גם כן מגדולי ישראל מסרו נפש ממש כדי לעזור להם להינצל מכל הנסיונות וזכו על ידי זה רבותיהם להעמיד תלמידים שהיו מגדולי ישראל ממש

ענף ה.

א. ונדפס בערך בשנת תש"ע ספר שיחות מהגאון רבי נתן צבי פינקל וצוק"ל המכונה הסבא

שבמקום הפחות שאמרו לו שהסיבה שלא יכול שם למצוא שידוך זה בגלל שהם יותר חשובים הוא סיבה לא נכונה ולא אמיתית או שלעולם זה סיבה נכונה ואמיתית ואם כן מקל וחומר שהמקום השני לא מתאים לו אבל זה שבת מזלו נמצאת שם זה מתגבר על כל הסיבות]

ח. ומכלל כוונת דברי תשובתו של רבי יהושע בן חנניה [כמדומה שראיתי את זה בספר מהגר"א ואינני זוכר היכן] מתפרש גם לענין ההצלחה בלימוד תורה ובעבודת השם שלפעמים רואים אדם שלא מצליח בלימוד ובעבודת השם והרואים את דבר זה עלולים לחשוב שהסיבה שגורמת שאינו מצליח הוא שהדרישות שדורשים ממנו בהספק בלימוד ובהכנה ובצורת ההתנהגות זה למעלה מהדרגה שלו ולפעמים גם הוא עצמו חושב שזו הסיבה שאינו מצליח

ט. ועל זה השיבם רבי יהושע בן חנניה שאף שנכון שיש פעמים שכך הוא הענין [ודבר זה כתוב כמדומה בביאור הגר"א לספר משלי שלפעמים סיבה לחוסר הצלחה הוא שמנסה דרך יותר גבוהה מיכלתו] אבל יש פעמים גם להיפך מזה שהסיבה שאינו מצליח הוא מפני שסוג ההצלחה בתורה ובעבודת השם המיועד לו לפי שורש נשמתו הוא הרבה יותר גבוה מהדרך שבה הוא הולך ושבה מחנכים אותו ובמקרים כאלו כמעט שהדרך היחידה שהוא יצליח הוא שינסה ללכת בדרגה גבוהה מאוד ורק בזה יוכל להצליח שזה הדרך השמורה לו לפי שורש נשמתו ולפי ענינו

י. וכל כך חריף לפעמים דבר זה עד שהמשילו לאדם זה את האפשרות ללכת בדרך רגילה לעומת הדרך הגבוהה שבדרך הרגילה הוא כמו להכניס סיכה לקיר סתום שאין בו חור שזה כמעט בלתי יתכן ולעומת זה בדרך הגבוהה עבורו הוא כמו להכניס סיכה לכותל בחור שנעשה במיוחד מתחילת בניית הכותל עבור הכנסת סיכה זו שכמובן שמצליחים בהכנסת הסיכה בהצלחה רבה ובקלות ממש

ענף ד.

א. והנה פעמים הרבה שדוקא על אותם הבעלי כשרונות המיוחדים יש כמה סוגי הפרעות

חסמן סמוך לפטירתו של הסבא מסלבודקה] וביאור הדברים הוא שהעיקר הגדול הוא לדעת שהקשר עם השם יתברך הוא דבר המביא חיות ואור לאדם ושרק זה הדבר המביא חיות ואור לאדם ולא שום דבר אחר [ועיין בספר זה לעיל בחוברת ד' פרק ט' מה שנתבאר עוד על פסוק זה על פי דברי הרמב"ן בפרשת ואתחנן]

ו. ושייך ענין זה גם לחוברת זו העוסקת בעניני חינוך מפני שחשוב מאוד הדבר להשריש דבר זה בתלמידים שהתענוג היותר גדול ששייך בעולם הזה הוא הקשר עם השם יתברך על ידי התורה והמצוות ועיין בזה עוד לעיל בחוברת הרביעית בפרק י"ט בשם החזון איש

ענף ו.

א. ועיין עוד בביאורי אגדות למסכת נדרים דף ח' בענינים אלו בחיוב העצום שיש על המוכשרים לנצל את כוחם העצום לעליה מרובה בתורה ושבושם אופן אין להם להסתפק בזה שמצליחים כמו האחרים או מעט יותר מזה

ב. וגם הובא שם דברים בענין זה מספר דרש משה להגר"מ פיינשטיין בחומש שמות על הפסוק הוא משה ואהרן הוא אהרן ומשה ועוד עיין שם דברים בשם הגר"מ פיינשטיין בביאור דברי הגמרא בפסחים דף ג' ע"א ובבא בתרא דף י' ע"ב דעולם הפוך וכו' עיין שם כל דבריו

ענף ז.

א. הנה יש כמה ספרים אף מחשובי הרבנים שכתבו דברים שנראים סותרים למה שכתוב בפרק זה ובחלק מהם אפשר לפרש דכוונתם הוא כדי להוציא מטעות לצד שני שלא יחשבו אלו שאינם מוכשרים כל כך ח"ו שאין להם אפשרות להגיע למדרגות גבוהות בלימוד תורה מה שאינו נכון וכמבואר לעיל בפרק ג' באריכות שכולם יכולים לזכות להצלחה עצומה בלימוד אבל עם כל זה חלילה מלהעלים מהיותר מוכשרים את הדברים הכתובים כאן בפרק רביעי שידיעתם את דברים אלו הוא דבר חשוב מאוד עבור הצלחתם ואף אם היו או יש מחשובי הרבנים שדעתם שונה מהכתוב כאן בפרק רביעי על

מסלבודקה [נפטר בכ"ט שבט תרפ"ז ושם הספר כמדומה שיחות הסבא מסלבודקה והוא בשני כרכים] ניצא לאור על ידי הרב יקותיאל כהן שליט"א] ובתחילת החלק הראשון יש כמה מאמרים בתולדות חייו ודרכו בהקמת הישיבות שנכתבו על ידי תלמידי חכמים חשובים מגדולי תלמידיו ובאופן כללי נראה שם שהדברים מאוד מוסמכים ומדויקים מאנשים חשובים שהכירו היטב את הסבא ושם בעמוד י"ט במאמר מתלמידו רבי ישראל זיסל דבורץ יש דברים חריפים מאוד בשם הסבא מסלבודקה בענין זה שהיה דעתו שעיקר קיום התורה בעם ישראל והעברת התורה אל הדורות הבאים הוא על ידי שהמחנכים יתייחסו במיוחד למוכשרים ביותר להדריכם בדרך הראויה להם להצליח בדרגה גבוהה הראויה להם ולהעלותם למדרגה גבוהה עיי"ש דברים חריפים מאוד בענין [ועיין עוד לקמן בענף י"ב דברים בענין זה ממנו]

ב. וראיתי מובא בשם הגר"מ שך שאמר דברים חריפים מאוד על הפלגת הדבר כמה שזכה הסבא מסלבודקה להקים תורה לדורי דורות אצל ציבורים גדולים מאוד בעם ישראל על ידי הקמת הישיבות שהקים והנהגתו אותם באופן שהנהיג

ג. ויתכן לצרף הדברים להדדי שזכה לזה הסבא מסלבודקה על ידי שזכה להעמיד תלמידים גדולי תורה מאוד מאותם הבעלי כשרונות

ד. והנה צריך אחרי הכל זהירות רבה בפרסום דברים אלו כדי שלא לפגוע בכבודם של הלא מוכשרים וגם מפני שבאמת יכולים גם הם להגיע להשגים עצומים בתורה ויראה בין לדרגה העצמית שלהם ובין להשפיע לאחרים כמו שידוע מכמה גדולי עולם שלא היו בצעירותם מבעלי הכשרון

ה. ואגב אורחא יש להביא עוד דבר חשוב מאוד הכתוב בתולדות הסבא מסלבודקה בספר הנ"ל שמובא שם מהגר"ז גרז ששמע מהגר"ל חסמן שהסבא מסלבודקה אמר שעיקר כל תורת המוסר הוא הפסוק בתהילים פרק ל"ו פסוק י' כי עמך מקור חיים באורך נראה אור עכ"ד [עיין שם באריכות סיפור המעשה אימתי אמר זה הסבא מסלבודקה לחשובי תלמידיו ואימתי סיפר מעשה זה הגר"ל

ד. וברמב"ם בהלכות תלמוד תורה פרק א' הלכה ד' כתב וז"ל היה הוא רוצה ללמוד תורה ויש לו בן ללמוד תורה הוא קודם לבנו ואם היה בנו נבון ומשכיל להבין מה שילמוד יותר ממנו בנו קודמו ואף על פי שבנו קודם לא יבטל הוא שכשם שמצוה עלמיו ללמד את בנו כך מצווה הוא ללמד עצמו עכ"ל וכן הלשון בטור ביורה דעה בסימן רמ"ה ובשולחן ערוך שם בסעיף ב'

ה. והנה בברייתא שבגמרא בקידושין הנ"ל ובריי"ף ורמב"ם ורא"ש וטור ושולחן ערוך כולו באו להגדיר האופן שבו הבן עתיד להצליח בתורה יותר מאביו איזה תכונות הם המביאים את דבר זה ובגמרא לפנינו הלשון הוא זריז וממולח ובריי"ף ורא"ש הנוסח הוא זריז וממולח וברמב"ם וטור ושולחן ערוך הנוסח הוא נבון ומשכיל מה שילמד יותר ממנו ואפשר דכל הנוסחאות לא פליגי אהדדי וכל אחד נקט תכונה אחרת הגורמת הדבר וכולם אמת זריז וממולח וממולח ונבון ומשכיל

ו. וענין התכונות הנ"ל כך הם (א) זריז הכתוב בנוסח שבגמרא לפנינו ובריי"ף ורא"ש הוא ההתמדה לנצל כל הזמן ללימוד ולא לבטל הזמן מלימוד (ב) ועוד כלול בזריז שלימודו הוא במרץ ולא ברפיון וכידוע ממכתב הגר"ח מואלוז'ין שבשעה אחת של לימוד במרץ רב מספיקים יותר מכמה שעות ברפיון (ג) וממולח הכתוב בנוסח הרי"ף והרא"ש היינו שהוא בעל זכרון [וגם נכלל בזה אם לפני שהגיע הנידון לפנינו או לפני שהגיע למצב שאין סיפוק לשניהם כבר הספיק הבן ללמוד יותר מהאב ועל ידי זה נעשה יותר ממולח] (ד) וממולח הכתוב בנוסח שבגמרא לפנינו וכן נבון ומשכיל מה שילמד הכתוב בנוסח הרמב"ם והטור והשולחן ערוך לכאורה פשוט דהכוונה הוא לענין הכשרונות ומבואר שכל תכונות אלו הם הגורמים להצלחה

ו. ובאמת שהדברים הנ"ל שכל אחת מתכונות הנ"ל כוחה עצום לסייע לעליה בתורה הם דברים פשוטים מאוד גם בסברא וגם שהמציאות מוכיחה את זה ואלמלי שכמה מחנכים מלמדים לא כך וכן כמה ספרים כתבו לא כך אלא כאילו ח"ו אין הכשרונות סיוע להצלחה בלימוד התורה לא הוצרך הדבר כלל להתפרש לרוב פשיטתו ולרוב

כל פנים הכתוב כאן הוא דעה של הרבה מאוד גדולי עולם מדורי דורות וכמובא לעיל באריכות מדברי החפץ חיים וכן ידוע בעדויות נאמנות מעוד גדולי עולם רבים [ועיין בנוסח הסכמת הגרא"ז מלצר לספר מאורי אש שחיבר הגרש"ז אויערבאך] ואם יש איזה מחלוקת בדבר כמדומה שברור הדבר ללא ספק שדעת רובא דרובא של גדולי ישראל מהרבה דורות הוא כמבואר כאן בפרק זה ועיין לקמן בענף י"ד עדות נאמנה על דורות הקודמים בזה

ב. ובעיקר הדבר כמה חשוב הדבר להשקיע כוח רב במי שיש לו היכולת להיות מעמודי עולם עיין מה שכתב בספר הקבלה להראב"ד והועתק לשונו בהקדמת שו"ת הרי"ף במהדורה החדשה מה שהביא שם על רבי יצחק בן ברוך שהיה מגדולי הדור בזמן הרי"ף שהכיר בכוחו הרב של הרי"ף מיגאש עוד בהיותו צעיר מאוד והיה משדל את אביו של הרי"ף מיגאש שיתן לו ללמוד עמו ביום ובלילה בכל זמן אפשרי ונראה שם שהעדיף הלימוד את מהלימוד עם שאר תלמידים מבוגרים ומופלגים מפני שהבין את עתידו העצום לעם ישראל ועיין שם שכל זה היה לפני היות הרי"ף מיגאש בן י"ב שנים מפני שבהיותו בן י"ב שנים הגיע הרי"ף לקירבת מקום של עירו ואז הלך הרי"ף מיגאש ללמוד אצלו [ואגב אורחא כדאי לראות שם עוד בספר הנ"ל מעשה שהיה לפני פטירת רבי יצחק בן ברוך ששלח את בנו ללמוד אצל הרי"ף והמעמד שהיה בהגיע בנו אל הרי"ף עיין שם]

ענף ח.

א. ובגמרא בקידושין בדף כ"ט ע"ב איתא תנו רבנן הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו ואם היה בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו ע"כ

ב. ופירש רש"י וז"ל אם היה בנו זריז והאב רואה שיצליח ממנו ואין לו סיפוק נכסים שילמדו שניהם ילמוד בנו והוא יטריח אחר מזונות ויספיקנו עכ"ל

ג. וברא"ש שם בסימן מ"ב הגירסא ואם היה בנו זריז וממולח בנו קודמו וכמדומה שכן הגירסא גם בריי"ף

לעליה רוחנית יש להביא בזה מספר החזיונות למהרח"ו [והוא ספר מכתב יד קדשו של רבי חיים ויטאל זללה"ה על עצמו ועד היום קיים כל הספר בכתב ידו ממש כך שהוא ספר מאוד מוסמך] קרוב לתחילת הספר כתוב שם וז"ל שנת שי"ד לפרט היצירה הייתי בן י"ב שנה וחכם גדול בשרטוטי כף היד הביט בשרטוטי כפות ידי ואמר לי

ב. דע כי בהיותך בן כ"ד שנה יבואו הרהורים רבים בלבך להתבטל מעסק התורה על כרחך שתי שנים ומחצה ואחר כך יודמנו לפניך שני דרכים האחד לגן עדן והשני לגיהנם ואז תנתן הבחירה בידך ואם תבחר בדרך גיהנם לא יהיה בדורך רשע גדול ממך ואם תבחר בגן עדן תעלה בחכמה וביראת חטא על כלל בני דורך דבר שלא ישוער ולא נפל מדבריו ארצה עכ"ל הספר הנ"ל

ג. ונראה מדברים הנ"ל בענף קודם שבאמת היה למהרח"ו נסיונות עצומים לנפילה נוראה וזכה להינצל מזה ולהגיע לדרגות הנשגבות שהוא זכה אליהם

ד. וכתוב בספר שער הגלגולים [שגם הוא מכת"ק של מהרח"ו] שהאר"י ז"ל אמר לו דברים עצומים מאוד על שורש נשמתו ושדוקא דרכו יכולה תורת הקבלה להתגלות לעם ישראל ושהאר"י ז"ל עיקר סיבת בואו לעולם הזה היה כדי ללמד את המהרח"ו את תורת הקבלה עיי"ש ורואים שעם כל זה הוא עבר נסיונות כל כך קשים וכל זה צריך ללמד את האדם שמוזה שעברו עליו נסיונות קשים אין זה ראיה חס וחלילה לחשוב שאין רוצים בשמים את עבודתו או את הצלחתו אלא אדרבה ואדרבה זה מלמד על חשיבות נשמתו וכוחה הרב

ענף יא.

א. והנה כל הדברים האמורים בפרק זה לענין בעלי כשרונות מיוחדים צריך לידע שבכפלי כפליים נכונים דברים אלו ביחס לבעלי כשרונות פלאיים שבכל דור ודור יש בודדים כאלו והחובה מוטלת להביאם להתמדה בתורה ולהתמכרות לתורה שיכולים להגיע לדרגות גדולות ועצומות מאוד מאוד

שהמציאות מלמדת את הדבר שהכשרון הוא מסייע עצום לכל עניני ההצלחה בתורה

ענף ט.

א. בתחילת פרשת וישב וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום ובגמרא בפ"ק דשבת אמרו לעולם אל ישנה אדם בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו אבותינו מצרימה ע"כ

ב. ויש לעיין יעקב מעיקרא מאי קא סבר והרי סברא פשוטה היא שצריך ליוזר מלגרום קנאה ואף בלא קנאה אין לצער את האחים

ג. ויש לומר דיעקב ראה ביוסף כוחות יתודיים וכמו שפירש רש"י שם על הכתוב בן זקונים בשם תרגום אונקלוס שהכוונה בר חכים ופירש רש"י שהכוונה שלימד לו את כל מה שלמד משם ועבר [ונתכן דמשמע מזה שנכלל זה בתיבות בר חכים ששורש הענין היה בריבוי הכשרון וי"ל]

ד. ולכן הוצרך ליתן לו כתונת פסים שזה יגרום לו כל הזמן ליתן לב שלא יהיה מספיק בעיניו להגיע לדרגה של שאר האחים אלא צריך למצות את כוחותיו לפי יכלתו ולהגיע אל השלימות הראויה לו

ה. ואף שחז"ל אמרו שאין זו דרך נכונה היינו שבשיקול הצדדים זה מול זה לפי עוצם דרגתו של יעקב אבינו היה לדברי חז"ל איזה צד של שגיאה בשגגה או באונס של חסרון יכולת צמצום ההכרעה המדויקת אבל עיקר הדבר שהיה צריך על כל פנים באופן שלא מעורר שנאת האחים להעמיד את יוסף על דרגתו העצומה ולהיותו תמיד דרוך להגיע אל דרגתו האמיתית בזה ודאי שיש ללמוד מהענין של יעקב אבינו

ענף י.

א. במש"כ לעיל שפעמים על ידי ענין של כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו מזדמנים להם ביותר נסיונות ולכן יותר צריך ליתן להם הכלים העצומים

ומכלל הן אתה שומע לאו שאם מוליכו בדרך לא נכונה עלול להיות התביעה על זה שקולה כנגד כל השכר של כל מה שלימד תלמידים כל ימיו רחמנא ליצלן ולסיים בטוב נחזור אל הראשונות שאם הגיע לידו תלמיד כזה יתן כוחו מאוד להוליכו בדרך הנכונה לעלות במעלות עצומות בתורה ורוחניות ויזכה גם הרב על ידי זה לשכר עצום אשר אי אפשר לתאר

ענף יב.

א. בכל הענין הנ"ל בפרק זה יש להביא עוד ששמעתי מסבי הגאון רבי רב כהן זצוק"ל על הסבא מסלבודקה שכאמור לעיל בענף ה' היה באופן מיוחד מאוד מתמסר אל המיוחדים להעלותם שאם אירע בחור ממיוחדים אלו שלא כל כך היה הסבא מסלבודקה מצליח להעלותו היה מרבה בצומות שהיה צם לזכותו כדי שכן יצליח ושהיה ידוע למקורבים [סבי רב רב כהן זצוק"ל זכה להיות קרוב אליו וגם להיות מסובב במקורביו ככתוב בספר תולדות חייו ויותר מזה] שהוא סבל הרבה מאוד מכאבי רגלים חזקים מאוד כתוצאה מצומות אלו ויש בזה הוספה שאפילו מפה לאוזן כמעט הזהירוני שלא להעבירה אבל לפי הצרה הגדולה שלצערנו נהיה בדור האחרון כנ"ל אולי מצוה לפרסמה שהיו שטענו עוד שאמר הסבא מסלבודקה שתלמיד אחד היה לו מופלג ביותר שאף בין מופלגי הכשרון היה אותו תלמיד פלאי פלאים בכשרון הטבעי הגאוני שהיה לו והיה כמה סיבות שהיה לאותו תלמיד נסיונות קשים מאוד והשתדל עמו הסבא מסלבודקה ולא הועיל הדבר והתחיל לצום עליו כדרכו וראה בזה תועלת אבל לא נשלם הענין והוסיף עוד צומות ושוב הועיל אבל עדיין לא נשלם וכן הלאה וכן הלאה עד שכל כך הרבה עליו צומות עד שאמר הסבא מסלבודקה על עצמו שנראה לו שנתקצרו ימי חייו מרוב צומות על אותו תלמיד ושאלו אותו שאם כך יצא שכרו בהפסדו שהרי באותם שנים שיכל להמשיך לחיות יכל להעמיד עוד תלמידים רבים והשיב שלהעמיד את אותו תלמיד זה שקול כנגד שנים רבות של העמדת תלמידים וכדאי לו למסור נפשו על העמדת תלמיד זה ואותו תלמיד הוא מי שהקים אחר כך את עולה

ב. ועוד יש להודיע בדבר זה שכלל הדברים הנזכרים לעיל לענין בעלי כשרונות מיוחדים וביותר לענין בעלי כשרונות פלאיים עוד קיים נושא זה לענין אנשים עם כוחות רוחניים מיוחדים שלפי שורש נשמתם יש להם משיכה חזקה להתמדה רבה בתורה ולהשתפכות הנפש בתפילה אל השם יתברך ולהגיע לדרגות גבוהות וקדושה עליונה וכפי שקבלתי מגדולי עולם זכרונם לברכה גם בזה בדורות הקודמים כשאבחנו משהו שיש בו את כוחות אלו השתדלו מאוד להדריכו בדרך המיוחדת לפי שורש נשמתו והיה מזה ברכה רבה לעם ישראל וכיום לצערנו הגדול יש לא מעט מחנכים שכאשר מגיע לידם מקרה כזה מחפשים כל דרך אפשרית איך לשכור את כוחו הרוחני היחודי שנראה להם כאילו הוא משהו מוזר ונראה להם שכל כח רוחני שאינו נמצא אצלם המחנכים אין הוא כח רוחני אמיתי וחלילה לילך בדרך זו וחובה להדריך את מיוחדים אלו בצורה שיוכלו להגיע לדרגות גבוהות וגם בזה יש כאלו שזה אצלם לא רק באופן מיוחד אלא אף באופן פלאי

ג. ועל אחת כמה וכמה כשיש מי שזכה שיש בו משני הכוחות הנ"ל גם כשרונות מיוחדים וגם נשמה מיוחדת במשיכתה אל השם יתברך שחובה להוליכו בדרך הגבוהה ולהביאו לידיעת התורה עצומה ולדרגות רוחניות גבוהות

ד. וביותר מי שזכה לדרגה פלאית בכשרונות ודרגה פלאית במשיכה אל השם יתברך שבדורות קודמים כשראו גדולי ישראל משהו כזה השקיעו בו כוח רב להעלותו במעלות רוחניות עצומות ולגאונות בתורה באופן שאחר כך הביאו הם ברכה לכל עם ישראל לדורי דורות וחלילה לשנות מדרך זו ולנסות לכפות עליהם לוותר על כוחם האדיר אשר חנן אותם השם יתברך ושמעתי מגדולי בישראל שמחנך שזיכהו השם יתברך שהגיע לידו אחד כזה ומוליכו באמת בדרך הגבוהה לפי כשרונותיו הפלאיים וקדושתו הפלאית והולכתו אותו בדרך זו מועילה לו לכל חייו לנצל באמת את כוחותיו לעליה בתורה וברוחניות הנכונה פעמים שיכול על תלמיד אחד כזה ליטול שכר בעולם הבא יותר מאשר על כל המון התלמידים שלימד כל ימיו

שקיצור שנות חיי רבו הנשגב היו שלא לצורך
מספיק לזה

ד. והייתי כמה שנים שכן של רבי מנחם אברמסקי
בנו של החזון יחזקאל והיה מספר לי סיפורים
מהנעשה אצל אביו וסיפר שבשנות מגורי אביו
בלונדון שהיה אב"ד שם היה תקופה שהגיע אליהם
הביתה אותו תלמיד כשכבר הוא היה ראש ישיבה
חשוב באמריקה והגיע ללונדון לאסוף כסף
למוסדותיו והיה התמסרותו לזה במסירות נפש
נוראה הרבה יותר מן המצוי בחכמי התורה
כשנצרכים לאסוף כסף למוסדות אבל עם כל זה
כשהיה אחרי שעות רבות של עבודת פרך מגיע
לבית החזון יחזקאל ששם היתה אכסנייתו לא
הסכים בשום אופן לישון עד שהיה יגע בתורה
בעיון רב שעות רבות ומכין שיעור חשוב כסוג
השיעורים שהיה מלמד בישיבתו ומודפסים בספריו
ופעמים רבות שהיה אומר לו לרבי מנחם את
השיעור ופעמים היה שכאשר הגיע לביתם היה
לאותו הראש ישיבה כאבי ראש עצומים וכל גופו
מיוסר מרוב עבודה של שעות רבות ובכל אופן
בשום אופן לא הסכים לנוח בלא להכין קודם שיעור
ואף אם הוצרך להמתין איזה זמן עד שיוכל ללמוד
המתין ולמד כנ"ל ושאלו רבי מנחם לפשר הדבר
והשיבו שהענין שסידרו משמים צורת התורה
שראשי ישיבות מכינים שיעורים ואומרים
לתלמידים זה לא רק מפני שכך צריכים התלמידים
אלא גם מפני שכך צריכים הרבנים לתפקידם
הרוחני וממילא אף כשאין לו את התלמידים לידו
אין לו היתר לבטל מזה ממש כמו שאם היו מחכים
לו מאות תלמידי ישיבה לשיעורו לא יעלה על דעתו
לבטל מזה

ענף יג.

א. במהדורות קודמות היה פרק זה דהיינו הפרק
הרביעי שבחוברת התשיעית בספר קצר מאוד
מן הכתוב במהדורה זו וראיתי לנכון במהדורה זו
להוסיף עליו עוד דברים הרבה הכתובים לעיל והוא
מפני שסיפרו לי כמה בחורים מוכשרים ביותר
שבאמת עבר עליהם זמנים רבים בירידה רוחנית
מפני הסיבות האמורות לעיל בפרק זה במה שנעשה
בתקופה האחרונה בתלמודי תורה וכן בישיבות

של תורה בכל גולת אמריקה בצורה שבדרך הטבע
כמעט אי אפשר להאמין שאדם יחידי יכול לעשות
זאת [כמובן שהיו עוד גדולים באמריקה שפעלו בזה
הרבה אבל חלקו בזה מיוחד ביותר כידוע] צא ולמד
כמה תורה וקדושה נתרכו בכל עם ישראל ממסירות
נפש נוראה עבור תלמיד אחד ומיוחד ומקוה אני
שטוב עשיתי שפרסמתי סיפור זה מה שהזהירוני
שלא להעבירו אפילו מפה לאוזן ואפילו אם ישתכח
אבל השעה צריכה לכך ועיין בדברי הימים ב' פרק
ל' סוף פסוק י"ח הבקשה שיכפר השם ככתוב כי
התפלל יחזקיהו עליהם לאמר הויה הטוב יכפר בעד
[וגם כמובן שאינני יכול להיות בטוח בדיוק
הפרטים בפרט בדברים שעבר מענינם למעלה
ממאה שנים]

ב. ונוסף על זה היו שטענו שהסבא מסלבודקה
שלח ביום מן הימים אדם מוסמך ונאמן לאותו
תלמיד להודיעו דבר זה שחושב שנתקצרו שנות חיי
עצמו מרוב תעניות להצלחתו הרוחנית של אותו
תלמיד ואותו תלמיד שכמובן אהב אהבת נפש עזה
את רבו שמיעת דבר זה גרם לו זעזוע נוראי לכל
חיי וְהַסִּיבָה ששלח הסבא מסלבודקה לספר לו דבר
זה היה כדי שידע עד כמה מחויב הוא לנצל כל
כוחותיו לעלות במעלות התורה ולהרכות תורה בעם
ישראל כדי שיהיה מוצדק מסירות נפשו של הסבא
מסלבודקה עבורו

ג. ושמעתי שבאמת מקורביו של אותו תלמיד
בימים שהקים עולה של תורה באמריקה
מעידים שהיה בו דבר מיוחד שאפילו בין כמה
מהרבה גדולי ישראל מובהקים ייחד אותו באופן
נדיר והוא הרגשת מחויבות איומה לנצל כל רגע
ללימוד תורה ביגיעה רבה והרגשת מחויבות איומה
שכל מה שניתן לעשות ואפילו בדרך רחוקה
להרכות תורה בעם ישראל לעשות את זה ואף
כשצריך לזה מסירות נפש עצומה והיה זה מתוך
הרגשה שאם חס וחלילה לא יעשה כן יש בזה איזו
אשמה נוראה שאי אפשר לתאר והיו מקורביו
תמהים מה גורם לו את זה בצורה כל כך מיוחדת
ומהו שורש החשש מרגשי אשמה נוראים כאלו
וכשנודע להם הסיפור הנ"ל הבינו שאולי זה היה
מהדוחפים לזה ההרגשה שחלילה מלהפוך למפרע

יכול להיות היחיד המכריע את כולם לכף זכות
עכ"ל

ב. והנה דבריו הם עדות נאמנה על מנהג הדור
הקודמים בענין זה ומעיד לא רק על הדרך
שנהגו בזה אלא גם על ההצלחה העצומה שהיתה
למצוינים כתוצאה מזה וכמו שכתב שמצוינים אלו
הפכו אחר כך להיות גדולי ישראל

ג. ואף שרמז בקצרה בדבריו שעם כל התועלת
העצומה שבמנהג הדורות שעברו בזה לגבי
המצוינים מכל מקום היה בזה הפסד חמור לחלשים
שזה בודאי דבר שצריך למצוא תיקון

ד. אך כמו שכתב אי אפשר כדי לפתור את בעיית
החלשים להחריב את המצוינים וצריך לטכס
עצה איך לפתור את הבעיה באופן שיועיל לשני
הצדדים וגם חשוב מאוד מה שכתב בסיום הדברים
שהמצויין לעצמו צריך לדעת את היכולת העצומה
שלו להגיע לדרגה להיות ממש מיחידי הדורות

ה. ופעם כאשר דברתי עם ראש ישיבה
מהמפורסמים ביותר שהעמיד המוני תלמידים
בכל העולם וגם יגע שנים רבות בדרכי החינוך
והבאתי לו מדברים הנזכרים לעיל ובפרט מה שכתב
החפץ חיים בספרו שם עולם חלק ב' פרק ו'
שהמצוינים בכשרונותיהם הם נשמות גבוהות
ושקבלו בהר סיני חלק יותר מרובה בתורה מהשאר
הופתע מאוד לשמוע מספר כל כך מוסמך כהחפץ
חיים דברים כל כך חריפים ותגובתו המידית על זה
היתה אם כן שמע מינה ששיטת הדור הקודם היא
הנכונה ולא השיטה של הדור הזה וראיתי שגם
אצלו היה הדבר פשוט כעדותו הנאמנה של הגרמ"ד
הלוי שבדור הקודם ודאי שהשיטה היתה פשוטה
וברורה כהדרך המבוארת בפרק זה [ואף בצורה
קיצונית הרבה יותר מהאמור כאן בפרק זה כמובא
לעיל בשמו]

ו. אבל מה שחשוב ביותר להוסיף על עדויות אלו
שאם הולכים בדרך אחרת לגבי המצוינים בחלק
מהאופנים לא רק שעל ידי זה אינם מגיעים לדרגה
הראויה להם אלא בחלק מהאופנים על ידי זה הם
אפילו לא יכולים להצליח כמו הבינונים וכמובא
לעיל כמדומה בשם הגר"א בביאור הגמרא במסכת

[כמובן שרק בחלק ולא בכולם] בענין זה של
המוכשרים ביותר

ב. ושאחרי שקראו פרק זה כמה פעמים ונתברר
להם הדעה האמיתית על פי תורה בענין זה
והבינו שהתפקיד המיועד להם מהשמים הוא גבוה
מאוד ושנתנו להם לצורך זה מהשמים מתנות
עצומות ונפלאות של כשרון נדיר עם נשמה גבוהה
ושבמעמד הר סיני חלקם בקבלת התורה היה יותר
גבוה ושיכולים להגיע על ידי זה לאחיזה במקומות
גבוהים ביותר בעולמות העליונים השתנו אצלם
כל אורחות חייהם מאוד והתחילו להתאמץ בכל
כוחם במסירות רבה בעמל התורה ובחיבור להשם
יתברך וזכו לראות ברכה במשנתם ובכל עניני
עבודת השם הרבה יותר ממה שרבותיהם והם חשבו
שהם יכולים להשיג

ענף יד.

א. ונדמ"ח ספר שיעורי הגרמ"ד הלוי על עניני
מוסר ומלבד דרגתו העצומה ידוע גם דיוקן
הרב בדברים שמעיד מהדור הקודם ושם בעמוד
ר"ב ור"ג כתוב וז"ל בחיידר שהיה בילדותי היה
נהוג שהמלמד היה מחלק התלמידים הד' או הה'
המצוינים היה מושיב על ידו וכו' והרבי היה
משקיע את עיקר כוחותיו ביחידים המצוינים ואת
שאר הזמן בשאר התלמידים והילדים המצוינים
הללו היו עולים ומתעלים וכשנכנסו לישיבות ישבו
ולמדו בהתמדה והיו עילויים בישיבות וצמחו מהם
תלמידי חכמים מופלגים וגדולי ישראל אבל
בתנ"ס היום אין נוהגים כן אלא כל הילדים בשווה
והרבי משקיע הכוחות בכל הילדים וכדרך כלל
נצרך להשקיע יותר כוחות בבינוניים ובחלשים על
חשבון המצוינים ואמנם יש בזה גם מעלה שכמעט
אין ילדים שמתקלקלים ונופלים [וכתב שם דברים
חמורים על מה שקרה בדורות קודמים עם החלשים]
אבל יש בזה חסרון גדול שהיחידים המצוינים
אינם גדלים להיות מיוחדים יותר מהבינוניים
והחלשים ולא צומחים גדולים בדרך הזו וצריך
לטכס עצה כיצד לשנות את המצב הקיים ולהשקיע
יותר כוחות ביחידים המצוינים ועל כל פנים לגבי
עצמו צריך כל אחד לעבוד על עצמו ולדעת שהוא

ה. ובסיום הש"ך ליורה דעה יש שיר שכתב הש"ך לסיום ספרו [בדפוסים הישנים של השו"ע הוא ביו"ד חלק אחרון דף ר"ה ע"א] ויש בשיר עשרים וחמש שורות כמנין אותיות הא"ב ש"כ"ב שורות הראשונות מתחילות כל שורה באות מהא"ב כסדרן ובסופן עוד שורות המתחילות בתיבות שבתי הכהן חזק ומסודר זה על פי חלוקת השו"ע יורה דעה לעשרים וחמש ענינים כל ענין שורה אחת כסדרן מתחילתו לסופו דברים נפלאים

ו. ושמעתי ששאל חכם אחד לחזון איש שבתוספות בבבא מציעא דף ע' עמוד ב' הביאו בשם תרגום ירושלמי לריש פרשת בשלח שבמתים שהחיה יחזקאל היה מי שלא קם לתחיה כיוון שהלוח בריבית [בתרגום ירושלמי שבחומש שלפני לא מצאתי דבר זה] ושאלו מאיזה טעם כשכתבו הפוסקים ביורה דעה הלכות ריבית סימן ק"ס את חומרו העצום של איסור ריבית לא הזכירו כלל את דבר זה שאינו קם לתחיית המתים שהוא חומרא עצומה והיה ראוי להזכירה והשיבו החזון איש שעל כל פנים הש"ך בשירו הנ"ל הזכיר הדבר בשורה המתחלת באות יו"ד העוסקת בהלכות ריבית עכ"ד [ובדרך הפשט יש ליישב קושיית אותו חכם מפני שביאור ענין אותו המת שלא קם תלוי בשני הדרכים בתוספות שם שלדרך שכתוב בדף ע' ע"ב כן הוא אבל לדרך שבדף ע"א רע"א אינו כן ובכתבי המהרח"ו בספר עץ חיים שער י"ח הוא שער רפ"ח ניצוצין דף פ"ה טור ג' וריש טור ד' הובא דבר זה שהמלוה בריבית לא קם לתחיית המתים ועיי"ש ביאורו ועיי"ן במנחת שלמה חלק א' סימן ז' עמוד ג"ד טור א' שנראה מדבריו דאף על פעם אחת איסור ריבית יש עונש חמור זה ויש לעיין אם פשוט כן דלכאורה יש לומר דדוקא ברגיל בזה ועיי"ן בדברי יעקב לאגדות הש"ס לבבא מציעא דף ע']

ז. והנה בשירו של הש"ך שם יש כאמור כ"ה שורות ובכל שורה חמשה בתים בכל בית כמה תיבות [המועט ביותר שנים והרב ביותר חמש] ובכל שורה הבית החמישי הגימטריא של כל תיבותיו ביחד הוא ת"ז וגם הם בחרוזים כל כ"ה בתים אחרונים אלו שסיומם שווה באותיות נ"ו ופירש הש"ך בהקדמתו לשיר שטעמו שכל בית אחרון של כל שורה

בכורות דף ח' ע"ב שיש כאלו שיכולים להצליח רק בדרך גבוהה ואילו בדרך רגילה אין הם יכולים להצליח וההבדל בין הדרכים עבורם הוא כמו ההבדל בין להכניס סיכה בכותל חזק שזה ממש בלתי אפשרי לבין להכניס סיכה בכותל חזק בחור שכבר נקדח במקום גבוה מאוד עבור סיכה זו במיוחד שאף אם צריך להתאמץ לעלות למקום הגבוה מכל מקום הסיכה נכנסת בקלות מרובה ובהצלחה רבה

ענף טו.

[חלק א']

א. והנה מוהר"ר שבתי הכהן זצוק"ל מחבר ספר הש"ך פירוש לשולחן ערוך יורה דעה הנדפס בתוך השולחן ערוך וכן פירוש לשולחן ערוך חושן משפט הנדפס בתוך השולחן ערוך [וגם חיבר ספר תקפו כהן וספר הארוך מש"ך על הטור ועוד ספרים] היה גאון עצום בכשרונותיו שפירושו על כל שולחן ערוך יורה דעה נדפס בשנת ת"ז בהיותו בן כ"ה שנים בלבד והוא דבר פלא בגיל כך כך צעיר לחבר חיבור כל כך עמוק וכל כך מקיף על כל השו"ע יורה דעה שהוא מכיל אלפי ס"ק מהם ארוכים מאוד ובעומק העיון נוראי מאוד וכסדר על כל השו"ע בלא שום דילוג

ב. ובהסכמות לש"ך [נדפסו בתחילת השו"ע במהדורות החדשות] מבואר שהרבה מהם נכתבו כבר בשנת ת"ה ומבואר שסיימו עוד שנתיים לפני התאריך הנ"ל [אלא שיתכן ששכללו יותר בזמן שבינתיים יחד עם זה שהתחילו להדפיס] וגם כבר אז כתבו עליו תוארים כמו לגדולי ישראל המופלגים בזקנתם

ג. וביותר הפלא העצום שכתב בהקדמתו שנכתב בעיון רב שחזר על כל דבר ודבר מאה ואחד פעמים והוא דבר פלא מאוד להספיק כן ובגיל כל כך צעיר

ד. והנה ברור הדבר שחיבור זה לקח כמה שנים ואם כן חלק מחיבור חשוב זה נכתב בגיל מאוד צעיר ואפשר לראות מזה דרגתו העצומה והנוראה

הגימטריא שלו ת"ז הוא מפני שזה השנה שבה נגמר הדפסת הספר באופן הנאות בשנת ת"ז עכ"ד

ח. ויש להתפלא מה ראה הש"ך לכפול עשרים וחמש פעמים בשיר את הרמז של שנת הדפסת ספרו והרי כבר כתב בפירושו בהקדמתו לשיר את התאריך של הדפסת הספר ובפרט שעשה זה בדבר שיש בו טורח לסדר מילים המתאימים לפי תוכן הענין של כל שורה בהלכות שאוחז בה וגם בתורוים שיסתיים באותיות נ"ו ויחד עם זה שיהיה הגימטריא של כל התיבות שבבית חמישי מספר ת"ז וכך לעשות כ"ה פעמים וודאי לא בחינם טרח בזה והיה לו איזה לימוד עצום ללמדנו ויש להביא סימוכין שהכפילות הרבה הוא להורות חשיבות מדברי רש"י בפרשת חיי שרה פרק כ"ד פסוק מ"ב בשם המדרש שכתב דמזה שנכפלה פרשת אליעזר לומדים שיפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים עכ"ד ולמדו מכאן שכפל הענין הוא מורה על חשיבותו ואף שדברי רש"י הם על תורה שבכתב ואין להשוות שיר אף של פוסק עצום לזה מכל מקום בתורת לימוד יש ללמוד מזה שדרך התורה הנכונה הוא להורות חשיבות על ידי כפילות וודאי שכך הוא לכפילות של כ"ה פעם בדברי פוסק עצום שודאי היה לו כוונה חשובה מאוד בזה

ח. ונראה קרוב לודאי שכוונתו בזה הוא לדבר נורא ונשגב לימוד חשוב ביותר והוא שבכל ס"ק וס"ק בספר הש"ך ליוורה דעה מלמד איזה פרט של דין או כמה פרטי דינים אבל כאן בדבריו הנ"ל בענין תאריך זה רצה לרמוז שבכללות ספרו יש עוד לימוד עצום ונורא השקול ככל ספרו ביחד והוא חידוש דין הלכה למעשה והוא שכיוון שחננו השם יתברך בכשרון פלאי כמו שהיה לו וגם בכוחות נפש אדירים כמו שהיה לו מחויב היה כבר בגיל כזה צעיר שהיא בשנת ת"ז בגיל כ"ה לכתוב כזה ספר עצום ולהדפיסו שיתקבל בעם ישראל כמו שבאמת נעשה מיד בצאתו לאור שנתקבל בכל בית ישראל ואף שאם היה מחבר בגיל זה חיבור מסוג זה רק על חמישים סימנים מיוורה דעה גם כן היה זה נחשב לדבר פלאי ועצום מכל מקום את חובתו קיים רק כשכתב חיבור כזה על כל יורה כולו על כל כ"ה סוגי ההלכות שחילק בשירו את כל שו"ע יורה דעה

להם וכמדומה שמכמה דורות שלפניו לא ידוע על מעשה שנעשה בגיל כזה צעיר להתחבר ספר בכמות עצומה כזו של הספר ובכמות עצומה כזו של ענינים בגיל כל כך צעיר ואף על פי כן חייב עצמו בזה והדגיש חיובו העצום לעשות כן

ט. וכיוון שמפני ענוותנותו לא יכל לכתוב דבר זה בפירוש לכן כתב כ"ה פעמים את השנה שבה חובר הספר שעל ידי זה יוכלו לדעת באיזה גיל חבר את הספר לפי חישוב גילו שזה דבר שבדרך כלל יש הרבה שידועים וללמד לדורות הלימוד החשוב ביותר הזה לנצל כל אדם את כוחותיו ומה שכתב בדבריו אלו את שנת החיבור ולא את גילו בהדפסה הוא מפני הענווה ומכל מקום רמזו בזה שמספר שורות השיר הוא כ"ה שורות כנזכר לעיל שזה כמספר שנותיו באותה שנה

י. ויש לסיים את ענף זה בתפילתו של הש"ך בשיר הנ"ל בשורה המתחלת באות סמ"ך המדברת על הלכות תלמוד תורה וז"ל סמכוני באשישה אתחנן בקשה מעתיק קדישא בתורה הקדושה יאר עינינו עכ"ל ותיבות סמכוני באשישה הוא מרמז על בקשה לדעת גם את עומק סודות התורה לאמיתותן ששרשו בכתוב בספר שיר השירים פרק ב' פסוק ה' סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים ועיין בספר דברי יעקב לנביאים וכתובים על הפסוק הנ"ל בביאור הענין [וכאמור תיבות יאר עינינו שהם הבית החמישי של שורה זו עולים בגימטריא ת"ז ומה שסיום כל כ"ה בתים אלו הוא באותיות נ"ו אפשר שמרמז זה על מה שכתב המהרש"ו בספר שער הכוונות בדרושי ראש השנה דרוש ו' דף צ"ה טור ב' על כל המקומות בחמשה חומשי תורה כשיש תיבה המסיימת באותיות נ"ו שיש בזה רמז חשוב עיי"ש כל דבריו היטב והובא מזה בדברי יעקב לפרשיות התורה בפרשת בראשית פרק ב' פסוק י"ז]

[חלק ב']

א. ואגב שהובא מדברי הש"ך בשירו הנ"ל יש להביא שהגרד"ב וידענפלד הרב מצ"בין מחבר שו"ת דובב מישרים נפטר ב' חשוון שנת תשכ"ו טרח בהקדמת ספרו לכתוב יחוסו אל הש"ך בפרטי פרטות באריכות עיין שם והוסיף שעל ידי זה הוא

ההקדמות לספר הש"ך הנדפסות בשו"ע הישנים ביותר והחדשים ביותר [אך ברגילים חסר חלק מההקדמות] ונתברר שצריך להוסיף שם עוד שם חתן אחד החסר וכמבואר סדר היחוס המדויק בזה בקובץ ישורון כרך י"ג עיי"ש ואכמ"ל

ו. ומה שביותר חשוב במאמרו של הרב מצ'בין שכידוע הרמ"א בזיווגו הראשון היה חתנו של מוהר"ר שכנא [שהיה ראש חכמי דורו עיין בסדר הדורות ובשם הגדולים] כמבואר בדרכי משה ובש"ך ביו"ד סימן ק"י ואחר כך בזיווג שני היה גיס של השארית יוסף ויש לברר זוגתו של הש"ך מצאצאי איזה מהם ובדברי הרב מצ'בין מבואר בפשיטות שהיא מזיווג ראשון וצאצאי הש"ך הם גם צאצאי מוהר"ר שכנא ולמעלה בקודש הקדשים כלשון הדובב מישרים [וכמדומה שיש לזה עוד ראיות עיין היטב בספר מגילת יוחסין מהבית אפרים ואכמ"ל]

ענף טז.

א. והנה פרק זה נכתב בפעמים רבות שלא כסדרן ולכן מאוד נחסר בסדר של הפרק ביחס לפרקים אחרים בספר זה

ב. ומכלל סיבת הדברים הוא מפני שמחד גיסא קשה מאוד לכתוב דברים חריפים מאוד כנגד השיטה הנהוגה כיום כמעט בכל מקומות התורה שבעולם

ג. ומאידך גיסא בעשרים שנה האחרונות נודמן לי שוב ושוב לפגוש את התוצאות ההרסניות והנוראות של השיטה החדשה

ד. כשכמה וכמה פעמים הגיעו אלי מופלגים עצומים בכשרון שדברתי אתם בלימוד וראיתי שהם מופלגים בכשרון ברמה עצומה מאוד מאד שמה שלמדו בזמנים שלמדו טוב אפילו לפני זמן רב שולטים בו בזכרון עצום וכידועה פלאית

ה. והבנתם במה שמדברים אתם בענינים חדשים להם בתורה כמעט שזה דבר שלמעלה מהטבע

ו. ומאידך גיסא כיוון ששכנעו אותם בשיטה החדשה להסתפק להיות בדרגה כפי המתאים

גם מצאצאי הרמ"א ומוהר"ר שלום שכנא ולמעלה מזה בקודש הקדשים עכת"ד וכן הוא גם כל זה בהקדמת הספר של אחיו חזון נחום ואינני יודע מי מהאחים כתב זה שם] ולפי הידוע הרחקתו הרבה מלהזכיר שבח על עצמו אם כתב זה כנראה ראה הכרח גמור לכותבו ואולי גם נקט שחיבור הספר הוא בזכותם ולכן מחובתו להזכירם

ב. ועל כן ראיתי להזכיר כאן גם כן על דרך זה ביחוס המשפחה שהסבא רבא מוהר"ר חיים רקובר ז"ל היה מצאצאי הש"ך ככתוב על מצבת קברו וכן על מצבת קבר בנו הגר"ב מחבר ספרי ברכת אליהו [ונכתב זה על פי צוואתו כמו שאמר לי בנו] והרב מצ'בין קירבו מאוד ובא לביתו בתור קרוב משפחה ונתן לו ספרו ובהקדשה כתב לו ש"ב מטעם קירבא הנ"ל במשפחת הש"ך

ג. ומלבד זה גם חו"ז הגה"צ מוהר"ר ברוך מנדלבוים ז"ל היה מצאצאי הש"ך כמבואר כמה פעמים בספרו נודע בשערים שכותב על הש"ך בלשון זקני עיין שם בספר נודע בשערים חלק איסור והיתר דף י"ג טור א' סעיף צ"א ובעוד הרבה מקומות

ד. והנה ככתוב בהקדמת הדובב מישרים כל צאצאי הש"ך הם גם צאצאי הרמ"א שכתב הש"ך בהקדמתו ליורה דעה שהרמ"א הוא חותנו זקנו ובספר נודע בשערים הנ"ל גם על הרמ"א כותב שם בספר כמה פעמים בלשון זקני עיין שם בכרך א' חלק רביעי סעיף ל"ב דף ה' טור ב' ובעוד מקומות [וכן כתב שם על הב"ח בח"ד סעיף י"ח ועל הלבוש בחלק ה' סעיף י' ועל המהרש"ל בחלק א' דף י' ועל המהר"ל בחלק ראשון דף ז' וחלק ב' דף א' ועל רש"י בח"א דף ז' ע"א ובהקדמת הספר מבואר עוד יחוסו למהר"ש מאוסטרופולי ולרבי ליב מאמדורא ועוד יש בכרך שני מכתב ממנו בענין זה ונדפס חלק מיחוס זה בבירור ארוך בסוף ספר שירת איתן משנת תשע"ו ואכמ"ל]

ה. ובסדר היחוס מהש"ך אל הרמ"א הכתוב בהקדמת הדובב מישרים והקדמת החזון נחום עיינתי פעם היטב יחד עם הגר"ר יוסף משה שניאורסון שליט"א ראש ישיבת צ'בין על פי

לשאר התלמידים בשיעור שבו למדו או על כל פנים כהטובים שבאותו שיעור אבל רחוקים מהם מאוד בהפלגת הכשרון איבדו שנים רבות בדרכים פסולות ונפלו מהדרגה שיכלו להגיע אליה אלפי נפילות וכמה מהם שבכו לפני על ענין זה בכי רב בדמעות ממש על מה שאבדו

ז. וכמעט הכל הוא רק באשמת הענין הנ"ל וההפסד מזה לעם ישראל אי אפשר לתארו במילים

ענף יז.

א. אגב יש להוסיף בזה דבר אף שאין הוא מעצם הענין והוא שבזמנים שהיה לי קשר רב עם חילונים לקרבם לתורה וכמה פעמים שנודמן לי קשר עם כאלו מתוכם שהיו מוכשרים ביותר מטבעם

ב. וכשלימדתי אותם בספרי גאוני עולם דברים גאוניים [כלשונו של הקהלות יעקב במכתבו שבספר קריינא דאיגרתא סימן תרל"ג] אמרו לי שהדבר ברור שאם היה מצוי לרוב כיום הרבה מאוד תלמידי חכמים שדרגתם בתורה היא פלאית ביותר בגאונות כשרונותיהם בתורה היה גורם זה להרבה ממוכשרי וגאוני החילונים להימשך אחריהם ולחזור בתשובה שלימה וכמו שבכמה מקרים שנודמן פגישות כאלו באמת היו תוצאותיהם חזקות מאוד

לקירוב אותם המוכשרים שבחילונים לתורה הקדושה עכת"ד
ג. והסיבה שאין מספר מספיק של גאוני עולם פלאיים בדרגתם העצומה בתורה בדור הצעיר הוא מפני שהרבה מאלו שבאו ללמוד תורה והם גאונים בכשרונותיהם הרגילו אותם ללמוד כפי כשרונותיהם של פחותים מהם בהרבה מאוד דרגות ד. ובאלו מהם שהצליחה שיטה זו והצליחו להנמיך את כשרונם ולימודם לכל הפחות היה להם הצלחה כאחרים אף שזה הפסד עצום ביחס למה שיכלו להגיע

ה. אבל אלו מהם שלא הצליח שיטה זו נגרם להם ירידה עצומה בתורה שפעמים רבות שלא יכלו ללמוד אף כמו הפחותים מהם אלא הרבה למטה מהם כמבואר לעיל והיה מגדולי ישראל של הדור האחרון שכאשר ראו שיטה החדשה הזו לזלזל בחומרת ענין זה אמרו על זה דברים חריפים מאוד ואכמ"ל בדברים

ו. וחשוב להדגיש שברור שגם כיום יש מוכשרים עצומים שהם תלמידי חכמים מופלגים והולכים בדרך הנכונה אך אם היה היחס לנושא זה כראוי היה מספרם נכפל פי כמה וכמה ואין כוונת הדברים בפרק זה שבשום מקום ושום רב לא מחנכים בזה בדרך הנכונה שודאי אינו כן ויש כמה וכמה שכן מחנכים בזה בדרך הנכונה והמוכשרם שבתלמידיהם מצליחים מאוד אך לצערנו כמות עצומה של מוכשרים לא הגיעו לאן שהיו צריכים להגיע מפני רבים מאוד הטועים בדבר